

Tanker omkring ei barnetegning

Vi skriver 8. mars 2024 – Kvinnedagen. Blant mine tegnebøker fra barndom og skolegang ved Fagertun i Rendalen finner jeg denne tegninga fra begynnelsen av 1950-tallet. Nostalgi! Ja. Men også refleksjon omkring kvinners yrkesmuligheter den gang og i dag.

Hvorfor nettopp disse yrkene nedtegnet her? Og hvorfor er ikke den aller største yrkesgruppa blant kvinner i Rendalen på den tida med? Husmora, som administrerte hus og hjem, som sørget for at mann og barn fikk middagen på bordet etter endt arbeids- og skoledag, som strikket og sydde, reparerte og vasket, strøk og ordnet klær til alle i familien? Antakelig av den enkle grunn at arbeidet husmora utførte var ulønnet. Husmødre VAR de bare.

Kvinnene på tegninga derimot hadde en yrkestittel – og lønnet arbeid. Dessuten kjente jeg, eller visste om, kvinner i bygda som jobbet i noen av disse yrkene.

Tante Magna var friserdame. Jeg syntes det måtte være et spennende yrke og tenkte at det kanskje var noe for meg når jeg ble voksen. En vanlig ungpikedrøm. Hun frarådet, da yrkesutøvelsen i lengden belastet armer, skuldre og rygg mer enn godt var. HMS på arbeidsplassen var ennå ikke «oppfunnet».

Ser jeg nøye på tegninga, legger jeg merke til at kunden i stolen har et anstrengt uttrykk i ansiktet. Kanskje ikke så rart? Permanenttrullene måtte vel strammes skikkelig for å få et godt resultat!

Permanent, ja. Den gangen tok damene gjerne permanent. Det var moderne med krøller i håret, men nå i 2024 er det vel et fåtall som utsetter håret for slik behandling. Dessuten er glatt hår like moderne som krøller. Langt hår og hestehale er de fleste unges frisyre i dag! Arbeidsantrekket er også forandret. Magna brukte alltid hvit frakk, antakelig i nylon, som var lett å rengjøre – og børste hår av. Saksa på plass i lommen. Jeg legger merke til enda en detalj: Blikket til friserdama har tydelig retning, ikke ned mot hodet til kunden, men inn i speilet. Jeg antar hun ser om rullene sitter slik de skal. Men skoene er nok tegnerens påfunn. Høyhælte sko var neppe egnet til å stå i hele dagen.

I dag går vi til frisøren for å stelle håret. Yrkesbetegnelsen endret seg som en naturlig følge av at også menn inntok salongene.

Diskespringer? Et kjønnsnøytralt ord! (Antakelig ukjent for dagens unge). Eller sprang butikkmedarbeiderne mer før enn nå? Ja, det gjorde de kanskje. Iallfall måtte de gå og hente varene kunden ønsket.

Kundene i dag finner stort sett varene sine uten hjelp fra de ansatte, og noen forretninger har også innført sjølbetjente kasser. De ansatte sørger for at alle varer er på plass. Varer i overflod! Et utvalg mange av

oss slett ikke trenger eller etterspør. På begynnelsen av 1950-tallet var nok de fleste varene nødvendige i husholdningen - og til nytte ellers. Lite til luksus.

Det var naturlig for meg å lage ei slik tegning – vi var nærmeste nabo til butikken. Dvs. samvirkelaget på Kværnes-oddan! Mor jobbet der noen år, og jeg kjente de ansatte. Men ingen av dem var oppstaset med smykker slik som på tegninga! Det var bare i min fantasi.

Hvis det ikke var noen å leke med, kunne jeg sitte på butikktrappa og studere kunder som kom og gikk. Trivelig, for de fleste tok seg tid til å veksle noen ord med jentungen på trappa. Hadde folk bedre tid da enn nå?

Butikken førte som nevnt de fleste nødvendige varer. Det de ikke hadde på lager, ble bestilt. Og varene kom! Fra fabrikker, gartnerier, møller og andre produksjonssteder, hovedsakelig innenlands. Importvarene dominerte ennå ikke.

Tegninga viser to vaskemiddelpakker, Persil og Henko. Antakelig syntes jeg det var artige navn – og pakkene fantes sikkert i skap hjemme. Disse vaskemidlene lages forresten ikke lenger. Hjørnesteinsbedriften i Moss eksisterte fra 1939 fram til 1982. Mange norske bedrifter har i årenes løp måttet gi tapt på grunn av import fra utlandet, slik også med Persil-fabrikken.

Til venstre øverst på tegninga ser vi barnepleiersken. Jeg kjente ingen med det yrket, så det var kanskje heller uttrykk for ei rolle mange småjenter så seg sjøl i – å stelle en baby? Iallfall har pleiersken et ømt og omsorgsfullt uttrykk i ansiktet der hun ser på babyen hun holder i hendene.

Omsorg er noe vi også forbinder med sykesøsteryrket. I Rendalen fantes det på den tida (så vidt jeg husker) bare ett menneske med slik utdannelse: Søster Helene! Ei myndig dame som vi unger egentlig var litt redde for. Ikke fordi hun var streng, men da hun dukket opp på skolen, i hvit frakk og med sprøyte i

hånda, visste vi hva som ventet. Pirqueprøve!! Skrekk og gru – noen gråt, men de fleste fattet mot og brettet opp ermene. Husker ennå lettelsen da seansen var over. Også i dette yrket har mennene kommet på banen, og yrkesbetegnelsen er endret til sykepleier.

Mens vi holder oss i helsevesenet: Jeg kunne tegnet en lege, for bygda hadde faktisk en kvinnelig lege i min oppvekst: Frøken Skaar, (u)populært kalt «Kolfina». Damen i herreklær, i rideantrekk på hesteryggen, stram i kroppen – og høyt hevet over befolkningen, på alle måter. Visstnok en meget dyktig lege, men som pasientene nok engstet seg litt for. Hun kunne være både syrlig og sarkastisk. Men far, som kjørte drosje, kunne imidlertid fortelle at frøkna faktisk var til å spøke med, og at han også var av de få som hadde sett henne i ballkjole!

Filmstjerne! Et uoppnåelig yrke. Bygda hadde avgjort ingen rollemodell. Men det var lov å drømme – også da! Drømmene fant vi i bladet «Filmen og vi»!

Dessuten kjørte jo kinosjef Karl (Fiskvik) jevnlig filmer på bygdekinoen, på Strømssalen, Hornsetvangen og andre steder. Vi hadde jobben med å sette opp plakater nord i bygda, og fikk gratisbillett for tjenesten. En spennende verden åpnet seg for både unger og voksne i ei lita bygd i Østerdalen!

Hva med dama uten tittel? Usedvanlig stilig antrukket i lilla kjole og sko, konsentrert om noe på skrivepulten. Pulten forøvrig pyntet med blomster i vase. Dette var lenge før PC'n gjorde sitt inntog, men en penn eller blyant stikker opp fra hånda, så antakelig skriver hun på noe.

Kjente jeg til noen kontordamer eller sekretærer i bygda? Neppe. Men jeg visste at flere jenter i ungdomsalder reiste «innover», som vi sa, det vil si til Oslo, for å søke jobb. Ikke sjelden ble de ansatt på kontor, og fikk tittelen kontordame eller sekretær. (Mange gutter dro også «innover», søkte andre slags jobber, eller dro til sjøs). Arbeidsgivere i hovedstaden satte pris på landsens arbeidsfolk, uansett kjønn. Ærlige, arbeidsomme og pålitelige, ble det sagt.

Lærerinne! Dette var før yrkesbenevnelsen ble kjønnsnøytral. På den tida var det ikke straffbart med en smule fysisk irettesettelse for å opprettholde ro og orden. En fjerdeklassing fortalte smilende en gang at lærer'n hadde lugget han i nakkehåra. Nå for tida ville kanskje læreren blitt, om ikke saksøkt, så iallfall fått foreldrene på nakken?

Lærerinna her ser morsk ut i ansiktet, og eleven er rød i fjeset. Skjer det en form for avstraffelse? Blir gutten heist opp etter ørene? Kan ikke huske at noen av lærerne eller lærerinnene fra min skoletid brukte slike metoder. Det trengtes kanskje ikke heller, da halvparten av klassen besto av

«flinke piker». Ingen av de kvinnelige lærerne, Berit (Senstad), Ragnhild (Brauten) eller Helga (Nabben) trengte å heve stemmen.

Slik kan ei barnetegning fra begynnelsen av 1950-åra skape assosiasjoner og framkalle minner. Kanskje vil eldre lesere nikke gjenkjennende – (og yngre riste på hodet?). Men jeg undres: Blir minneting fra barndommen tatt vare på i vårt bruk-og-kast-samfunn? Folk er mer på flyttefot nå enn før, og mange ting fjernes naturlig nok underveis. Som ung voksen ser en vel heller ikke verdien av dette, som sent i livet kan skape refleksjon, minner – og kanskje øke forståelsen av egen fortid.

Hvorvidt yrkeskvinnene fra barndommen var rollemodeller for senere valg av utdanning er ikke godt å si. Men vi kjente ikke til mange yrker utover disse, så sannsynligheten er der. En ting er iallfall sikkert: De såkalte kvinneyrkene fra den gang er like viktige i dag, uansett stillingstittel og kjønn på utøver. Men blir de verdsatt?

Valgmulighetene er mye større nå. Behovet for nye og andre typer yrker oppstår. Yrker vi ennå ikke vet om, vil komme i takt med samfunnsutviklingen. Mange kommer til å skifte yrke i løpet av sitt aktive arbeidsliv.

Hvordan ser dagens 11-12-åringer for seg typiske kvinneyrker tru? Ja, si det.

Jeg lukker tegnebøkene og legger dem der de lå. Blant minnene.

I en reklame for dameklær(!) står følgende:.

«Don't look back.

You are not going that way».

Sant nok. Men det skader vel ikke å reflektere?